

VÝZKUM OBECNĚ PROSPĚŠNÝCH SPOLEČNOSTÍ

Část druhá: majetek, příjmy a výdaje OPS

TOMÁŠ ROSENMAYER, CENTRUM PRO VÝZKUM NEZISKOVÉHO SEKTORU

Také v dnešním čísle Grantisu, prvním po prázdninách, pokračuje série článků zabývajících se výzkumným projektem „Ekonomika obecně prospěšných společností“ a jeho výsledky. V dnešní části bych rád čtenáře seznámil s nejzajímavějšími údaji o majetku, příjmech a výdajích obecně prospěšných společností, které se nám podařilo získat z dotazníkového šetření a z výročních zpráv. Zaměřím se přitom na důležitá zjištění, která se pokusím náležitě interpretovat a analyzovat.

Majetek obecně prospěšných společností

Celková pořizovací cena majetku sledovaných dvou set obecně prospěšných společností činila ke konci roku 2003 více než 700 milionů Kč. Nejvíce ze sledovaných subjektů mělo majetek mezi jedním a pěti miliony Kč a jenom přibližně každá osmá obecně prospěšná společnost vlastnila majetek vyšší než pět milionů Kč. Největší majetek měly obecně prospěšné společnosti registrované v síti škol a vykonávající činnost v oblasti „Zdraví“.

O struktuře majetku přibližně platí, že čím větší má subjekt celkový majetek, tím větší je podíl nemovitostí a movitých věcí, čím menší je majetek, tím narůstá podíl peněžních prostředků. Strukturu majetku dále ovlivňuje vlastnictví nemovitostí obecně prospěšnými společnostmi vykonávajícími činnost v oblastech „Životní prostředí“, „Zdraví“ a „Registrované školy“.

Tabulka 1: Majetek obecně prospěšných společností podle velikosti (v tis. Kč)

Velikost	Peněžní prostředky	Nemovitosti	Movité věci	Ostatní majetek	Celkem	Počet
0-50	402	0	0	0	402	31
51-100	904	0	204	68	1 176	16
101-200	1 213	0	18	24	1 255	9
201-500	6 422	86	2 222	767	9 497	28
501-1000	10 879	927	6 172	3 005	20 982	28
1001-2000	19 180	2 309	16 145	3 257	40 891	30
2001-5000	69 093	8 915	65 808	17 752	161 570	38
5001-10000	38 256	32 882	56 564	1 491	129 193	9
10001-20000	102 127	58 612	115 731	8 003	284 473	9
20001 a více	9 770	13 474	25 103	7 839	56 186	1
Celkem	258 246	117 205	287 967	42 206	705 625	200

Majetek obecně prospěšných společností tvořily movité věci, peněžní prostředky a výjimečně také nemovitosti a zásoby. Náš výzkum potvrdil výsledky statistického šetření Českého statistického úřadu hovořící o tom, že se v majetku obecně prospěšných společností téměř vůbec nevyskytují investice do nehmotného a finančního majetku. To znamená, že obecně prospěšné společnosti využívají svůj majetek pouze k provozním účelům, nesnaží se jej lépe investovat s cílem získat dodatečné finanční výnosy. Příčina je zřejmá: obecně prospěšné společnosti nedisponují volnými prostředky, které by získaly z vlastních zdrojů, ať již od svých zakladatelů nebo kumulováním hospodářských přebytků. Jak vyplývá z vyplněných dotazníků, i ten malý objem prostředků určený na pořízení majetku pocházel z převážné většiny z účelově vázaných cizích zdrojů.

Příjmy obecně prospěšných společností

Příjmy sledovaných dvou set obecně prospěšných společností dosáhly v roce 2003 více než 1,6 miliardy Kč. Rozložení mezi jednotlivé organizace však bylo nerovnoměrné, neboť příjmy největších tří subjektů (dva z nich vykonávají činnost v oblasti „Zdraví“ a jedna v oblasti „Ostatní činnosti“) tvořily jednu třetinu příjmů všech sledovaných subjektů. Když pomíneme výsledky zmíněných tří subjektů, pak největších příjmů opět dosahovaly obecně prospěšné společnosti vykonávající činnost v oblasti „Zdraví“ a také registrované v síti škol. Naopak, v průměru nejmenší byly subjekty vykonávající činnost v oblastech „Sport a volný čas“ a „Ostatní vzdělávání a výzkum“.

Nejvýznamnější zdroj příjmů představoval prodej vlastních výrobků a služeb, zároveň však strukturu příjmů ovlivňovaly dvě skutečnosti. První z nich je velikost příjmů, neboť platí, že čím menší je subjekt, tím větší podíl příjmů získává z darů, a čím větší je subjekt, tím větší podíl příjmů získává z dotací od státu a územní samosprávy. U největších organizací však příjmy z vlastních výkonů naprosto dominují. Druhým faktorem je oblast, ve které subjekty vykonávají činnost. Zatímco v případě obecně prospěšných společností působících v oblastech „Zdraví“ a „Životní prostředí“ činil podíl příjmů získaných z prodeje vlastních výrobků a služeb více než čtyři pětiny všech příjmů, v případě oblastí „Sociální péče“ a „Ostatní činnosti“ (ovlivněno hospodařením jediného subjektu, který získal většinu příjmů z darů) byl podíl vlastních výkonů pouze třetinový.

Tabulka 2: Příjmy obecně prospěšných společností podle oblastí (v tis. Kč)

Oblast	Dary	Nadační příspěvky	Dotace od státu	Dotace od územní samosprávy	Vlastní výkony	Jiné příjmy	Celkem	Počet
Kultura a umění	11 534	3 859	9 609	20 726	40 773	2 181	88 682	27
Sport a volný čas	215	50	200	9 162	10 048	92	19 767	7
Registrované školy	9 485	2 872	175 493	1 941	154 023	4 227	348 041	39
Ostatní vzdělávání a výzkum	2 975	10 392	13 614	4 972	40 031	376	72 360	32
Zdraví	5 425	2 789	2 358	4 757	311 941	16 104	343 374	11
Sociální péče	7 312	6 209	47 673	28 661	47 170	3 573	140 598	33
Životního prostředí	932	1 065	4 007	2 574	35 811	1 076	45 465	10
Rozvoj	7 260	10 376	5 108	9 144	67 966	1 098	100 952	30
Ostatní činnosti	189 664	64 251	31 795	1 644	168 484	2 940	458 778	11
Celkem	234 802	101 863	289 857	83 581	876 247	31 667	1 618 017	200

V některých oblastech tvoří významnou část příjmů dotace od veřejné správy. Územní samospráva významně dotuje subjekty vykonávající činnost v oblastech „Kultura a umění“, „Sport a volný čas“ a částečně i „Sociální péče“. Dotaci ze státního rozpočtu získalo celkem 227 obecně prospěšných společností, přičemž objemově byly nejméně úspěšné obecně prospěšné společnosti registrované v síti škol a vykonávající činnost v oblasti „Sociální péče“.

Významný počet dotací ze státního rozpočtu byl poskytnut ještě v rámci programu aktivní politiky zaměstnanosti. Zajímavé je určitě i zjištění, že obecně prospěšné společnosti založené veřejnou správou nejsou příjemci dotací ze státního rozpočtu, ale zároveň získávají téměř celý objem dotací poskytnutý z rozpočtů územní samosprávy. Příčinu je třeba hledat v tom, že obecně prospěšné společnosti zakládá spíše územní samospráva nežli státní správa.

Hospodaření obecně prospěšných společností jako celku je dáno způsobem financování, který v dané oblasti převažuje. O úspěchu jednotlivých organizací pravděpodobně nejvíce rozhoduje typ, rozsah a kvalita poskytovaných služeb, což jsme však v našem výzkumném projektu, zaměřeném na zmapování obecně prospěšných společností, nezjišťovali.

Výdaje obecně prospěšných společností

Při souhrnném zkoumání ekonomiky neziskových organizací, na rozdíl od sledování hospodaření jednotlivých organizací, nepatří výdaje mezi příliš zajímavé ukazatele, proto se o nich zmíním jen krátce. O výši výdajů a jejich nerovnoměrném rozložení lze uvést přibližně totéž jako o příjmech, neboť jsme zjistili, že výdaje největších čtrnácti subjektů představují tři pětiny výdajů všech dvou set sledovaných subjektů.

O struktuře výdajů obecně prospěšných společností přibližně platí, že čím větší subjekt, tím více vydá na mzdy a zákonné sociální pojištění, čím menší subjekt, tím více vydá na spotřebované nákupy a služby. Sledujeme-li strukturu výdajů podle oblastí, zjistíme, že podíl výdajů na mzdy a zákonné sociální pojištění je, s výjimkou subjektů registrovaných v síti škol, u všech oblastí téměř totožný a pohybuje se okolo 30 %. V jednotlivých oblastech se liší pouze podíl spotřebovaných nákupů a služeb. Struktura výdajů subjektů vykonávajících činnost v oblasti „Ostatní činnosti“ je dále ovlivněna hospodařením jednoho subjektu, který v roce 2003 poskytl dary jiným organizacím v hodnotě 185 miliónů Kč, což je ve sledovaném souboru jev naprosto ojedinělý.

Jaké jsou obecně prospěšné společnosti?

Jak už jsem naznačil v minulém článku, činnosti vykonávané obecně prospěšnými společnostmi jsou rozmanité, a dnes k tomu dodám, že rozmanitá je i velikost jednotlivých subjektů. To lze ilustrovat na příkladu počtu zaměstnanců. Podle údajů z Českého statistického úřadu pracuje v obecně prospěšných společnostech více než pět tisíc pracovníků, avšak zároveň tři pětiny subjektů nemají žádného zaměstnance a jen tři subjekty zaměstnávají sto a více zaměstnanců.

Lze tedy říci, že mezi obecně prospěšnými společnostmi figuruje několik málo subjektů, které by se mohly úspěšně srovnávat se středně velkými podniky, jak co se týče počtu zaměstnáváných osob, tak strukturou a způsobem řízení organizace nebo svým zaměřením na efektivní dosahování výkonů. Vedle nich existuje několik desítek až stovek obecně prospěšných společností, které svou záslužnou činností především v oblastech vzdělávání, sociální péče a kultury nejen doplňují a rozšiřují služby běžně poskytované veřejnosti státní správou a samosprávou a jejich organizacemi, ale které jsou v mnoha směrem hybateli dění v dané oblasti. V rejstříku obecně prospěšných společností jsou však evidované také subjekty – jak jsem odhadoval v první části, je jich přibližně polovina –, které přestaly vykonávat jakoukoli činnost krátce po svém založení nebo které dokonce nebyly nikdy založeny k tomu, aby nějakou veřejně prospěšnou službu poskytovaly.